№ 120 ՇԱԲԱԹ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻ 22 1888 ՇԱԲԱԹ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻ 22 № 120

ՏԱՍՆ ԵՒ ՎԵՑԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլ, կէս տարվանը 6 րուբլ։
Առանձին համարները 7 կոպէկով։

Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ։

Մեր հասցէն. Тифлисъ. Редакція «Мшакъ».
կամ Tiflis. Rédaction «Mschak».

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(Բացի կիրակի և տօն օրերից)։

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով։

Յայտարարութիւնների համար վճարում են
իւրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ։

Հանգուցեալ դէյստվիտէլնի ստատսկի սովէտնիկ ԴԻՄԻՏՐԻ ԻՎԱՆՕՎԻՉ ԿԻՊԻԱՆԻԻ ընտանիքը, խնդրում է ազգականներին, ծանօթներին և հանգուցեալի յարգողներին, շնորհ բերել հանգուցեալի ՏԱՐԵԼԻՑԻՆ, որը կատարվելու է վաղը, կիրակի, ներկայ հոկտեմբեր ամսի 23-ին, առաւօտեան 10 ժամին, Սուրբ Դաւիթ եկեղեցում։ 1—1

ՍԵՐԳԷՅ ԻՍԱԵՎԻՉ ԱՄԻՐԵԱՆ, ԵՂԻՍԱԲԷԹ ԻՍԱԵՎՆԱ և ԵԳՈՐ ՀԵՋՈՒԲԵԱՆ ՀԵՋՈՒԲԵԱՆՆԵՐԸ խորին ցաւով յայտնելով առաջինները իրանց եղբօր, իսկ վերջինը իր աներորդի՝ ԵԳՈՐ ԻՍԱԵՎԻՉ ԱՄԻՐԵԱՆԻ՝ մահը, խնդրում են ազգականներին և ծանօթներին ներկայ լինել յուղարկաւորութեանը, շաբաթ օր, հոկտեմբերի 22-ին, առաւօտեան 10 ժամին, որը տեղի կունենայ իր սեփական տնից, Աբասաբաթեան հրապարակի վրա, դէպի Մուղնու ս. Գէորգ եկեղեցին։ Իսկ ուրբաթ օր, ամսիս 21-ին, երեկոյեան 6 ժամին կը լինի հոգեհանգիստ։ 2—2

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Դատաքննական ռէֆորմը. Նամակ Շուշուց. Նամակ Կարսից. Նամակ Գօրիսից. Նամակ Նոր-Բայազէտից. Նամակ Ախալցխայից. Ներքին լուրեր.—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Տեղեկութիւններ Թիւրքիայից և Թիւրքաց Հայաստանից. Արտաքին լուրեր.—ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ.—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ.—ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.—ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ. Մոսկվայի հայերի կեանքից.

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԴԱՏԱՔՆՆԱԿԱՆ ՌԷՖՈՐՄ

—

Արդարադատութեան մինիստրութեան մէջ ներկայումս բաւական ուշադրութիւն է դարձրած դատաքննական մասի (слѣдственная часть) բարեփոխութեան վրա։

Ինչպէս այդ գործի համար նախապատրաստութիւններ տեսնելը սկսված է շատ տարիներ առաջ։ Դատաստանական ռէֆորմներ մտցնելուց մի քանի տարի յետոյ, այն է եօթանասնական թւականներին արդարադատութեան մինիստրութեան մէջ կազմվեցաւ մի առանձին յանձնաժողով, ուսումնասիրելու դատաքննական մասի թերութիւնները։ Այդ յանձնաժողովը, որ այցելեց 12 նահանգներ, ուր մտցրված են դատաքննական նոր հիմնարկութիւնները և կարգերը, պատրաստել է մի մանրամասն հաշիւ, որը պարունակում է իր մէջ դատաքննական մասի վերակազմութեան հիմունքները։

Բայց դրանով չը բաւականացաւ արդարադատութեան մինիստրութիւնը, և շարունակեց ուսումնասիրել այդ գործը, տեղեկութիւններ հաւաքելով տեղական դատաքննական իշխանութիւններից, և իմանալով դոցա կարծիքները այն միջոցների մասին, որոնցով կարելի է դատաքննական մասը բարւոքել։

Ներկայումս մինիստրութեան մէջ եղած բոլոր նիւթերը կարգի են բերված և տպագրված են։ Այդ նիւթերի մէջ, բացի զանազան յանձնաժողովների տեղեկութիւններից և դատաստանական քննիչների կարծիքներից, մտցրված են նոյնպէս և օտար օրէնսդրական իշխանութիւնների վճիռները՝ դատաքննական մասի վերաբերութեամբ, այլ և այն միջոցները, որ առաջարկել է ռուս դրականութիւնը դատաքննական մասը բարւոքելու համար։

Վերև յիշվածից դժուար չէ հետևեցնել, որ արդարադատութեան մինիստրութիւնը ուզում է ոչ թէ մասնաւոր փոփոխութիւններ մտցնել դատաքննական մասի մէջ, այլ մի արմատական ռէֆորմ, որը անկասկած մի շատ բարդ գործ է, քանի որ այդ դատաքննական մասը սերտ կապ ունի քրէական դատավարութեան ամբողջ սիստեմի հետ։

Դատաքննական մասի այդ նախամտածած ռէֆորմները իրագործելու համար, սկզբներում, ինչպէս հաղորդում են մայրաքաղաքի լրագիրները, նախագծված է դիմելու հետևեալ միջոցներին. 1) բաժինների դատաստանական քննիչների պաշտօնի մէջ ոչ մի դէպքում չը նշանակել այնպիսի անձանց, որոնք շտատից դուրս ծառայած չեն լինի արդարադատութեան մինիստրութեան մէջ վեց տարի. 2) այն երիտասարդներին, որոնք աւարտած կը լինեն նոյն իսկ բարձրագոյն դպրոցներում, քննիչների մօտ պաշտօն վարելիս չը յանձնել ոչ մի ինքնուրոյն աշխատանք դատաքննական մասից, նախ քան երեք տարի անցնելը այն օրից, ինչ օրից որ նոքա գտնվում են դատաքննական իշխանութեան գործերում, և դրա համար դատաստանական քննիչները իրանք պատասխանատու են իրանց մօտ գտնվող օգնականների գործողութիւնների համար. 3) դատաքննական իշխանութեան պաշտօնեաների յարաբերութիւնը դէպի պրօկուրօրական վերահսկող իշխանութիւնը աւելի ճիշդ որոշել այն մտքով, որ քննիչներին տրվի գործելու աւելի ազատութիւն նոցա անձնական պատասխանատուութեամբ. և 4) որովհետև գործնականութեան մէջ շատ անգամ տեսնված է, որ քննիչները յաճախ ստիպված են յետ կանգնել անհրաժեշտ միջոցների ձեռք առնելուց, չունենալով իրանց ձեռքի տակ դրամական միջոցներ՝ գործի վերաբերեալ հարկաւոր ծախքերի համար, ուստի նախագծվում է, որ իւրաքանչիւր քննիչին տրվի տարեկան մի որոշ գումար ծախքերի համար, այն պայմանով, որ այդ ծախքերի վերաբերութեամբ պէտք է ներկայացնվի յատուկ հաշիւ։

Թէ արդեօք սկզբնական այդ միջոցները կը ծառայեն ցանկացած նպատակին,—այդ գործնականութիւնը ցոյց կը տայ, բայց անկասկածելի է, որ հարցի մանրամասն ուսումնասիրութիւնը, ինչպէս այժմ է տեղի ունենում, դեռ շատ միջոցներ ցոյց կը տայ, որոնք կը նպաստեն դատաքննական մասի մէջ արմատական ռէֆորմներ մտցնելու գործին։

ՆԱՄԱԿ ՇՈՒՇՈՒՑ

—

Հոկտեմբերի 10-ին

Դեռ վաղուց Շուշում մի խոշոր գումար կայ հաւաքված մի աղբիւրի ջուրը քաղաք բերելու համար։ Այդ աղբիւրը գտնվում է քաղաքից մօտ 1/2 վերստ հեռաւորութեան վրա։ Սակայն մինչև այժմս դրա համար ոչինչ չեն արել։ Ո՛րտեղ է այդ փողը, ում մօտ է գտնվում,—այդ ոչ ոք չը գիտէ։ Հասարակութիւնը քնած է, իսկ աղբիւրը բերելու համար փող հաւաքողներն էլ լռել են և ոչինչ չեն անում.... Թէև մի աղբիւր ունենք, սակայն դա էլ գտնվելով Թուրքերի թաղի մօտ, անյարմար է, մանաւանդ ստորին դասակարգի համար, որը իր ջուրը ինքն է բերում։ Ուրեմն քաղաքը մի աղբիւրի կարօտութիւն ունի, և դրա համար էլ փող կայ հաւաքված, բայց գործադրող չը կայ։

«Մշակը» իր անցեալ համարներից մէկում տեղիս հոգևոր դպրոցի հոգաբարձութեանը խորհուրդ տուեց անպատճառ մի գործունեայ տեսուչ հրաւիրել։ Սակայն մեր հոգաբարձուները այդ չեն կամենում անել, և դպրոցը այս տարի առանց տեսչի պիտի մնայ։ Այժմեանից կարելի է երևակայել, թէ ինչպիսի թշուառ դրութեան մէջ է գտնվելու դպրոցը սրբազանի և հոգաբարձուների կրքերի ազդեցութեան տակ, ինչպէս և անցեալ տարի....

Տեղիս Բարեգործական ընկերութեան անդամները չեն գործում։ Շուշու պէս մի բազմամարդ քաղաքում ընկերութիւնը ունի միայն մօտ 40

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՄՕՍԿՎԱՑԻ ՀԱՅԵՐԻ ԿԵԱՆՔԻՑ

—

Վերջապէս ծխականների ժողովը, կարելի է ասել, աջողակ անցաւ Մօսկվայի ծխական գործերի համար։ Ծխական ընդհանուր ժողովը տեղի ունեցաւ հանգուցեալ Յ. Անանովի տանը. ժողովին ներկայ էին ընդամենը 59 հոգի ծխականներից։ Հակառակ մեր հայերի սովորութեան, ժողովը այս անգամ անցաւ խաղաղ կերպով և լրջութեամբ։ Այս վերջին երևոյթը շատ ուրախալի է. վերջապէս մենք էլ սկսում ենք հասարակական գործերը կառավարել առանց մէկ մէկի օձիքից բռնելու։ Չենք կարող առանց ուշադրութեան թողնել մի տխուր երևոյթ,—այն է որ այս անգամ ծխական ժողովը այնքան բազմամարդ չէր։ Ներկայ էին միայն 59 հոգի ծխականներից, մինչդեռ ձայնատու ծխականների թիւը հասնում է մօտ 104-ի։ Ծխականների մեծամասնութիւնը ուրեմն խոյս է տալիս գործերին մասնակցելուց։ Այլապէս չէր կարող լինել, քանի որ վերջին ժամանակը ինտրիգանները ընդունել էին շատ խայտառակ կերպարանք։ Ձայների բազմութեամբ ընտրվեցան խորհրդի անդամներ՝ պ. Խ. Քանանեան, Յ. Տէր-Ցակոբեան, և կանդիդատ պ. Ն. Ներսիսեան։ Այս վերջինը ներկայ չէր ժողովին և հազիւ թէ ընդունի կանդիդատի պաշտօնը, որովհետև նրան ինտրիգանները շատ են զայրացրել։ Ցամենայն դէպս, նրա տեղ ընտրված է պ. Սուքէնեանց։ Այս վերջինը կը ստանձնի կանդիդատի տեղը, հարկաւ այն ժամանակ, երբ պ. Ներսիսեան կը հրաժարվի պաշտօնը ընդունելուց։

Երեցփոխան պ. Փանեանցի տեղ ընտրվեցաւ պ. Սահարբէկեան։ Սա հարուստ մարդ է և եկեղեցապատկան կալուածքներում բնակարան ունենալու կարիք չունի։ Ուրախալի է, որ եկեղեցական կանօնը մնում է անխախտ։ Այլապէս եթէ բոլոր երեցփոխաններն էլ պ. Փանեանցի օրինակին հետևէին, բնակարան պահանջելով, դա կը լինէր մի վատ օրինակ մեր եկեղեցական կեանքում։ Տեսնենք և սպասենք, թէ ինչ պտուղ պէտք է կացնեն պ. Սահարբէկեանցին։ Մինչև այժմ պ. Փանեանի հակառակորդները, դրդված անձնական թշնամութիւնից, բնակարանի հարցը արել էին իրանց «մատի փաթթան» և ամեն քայլում ներկայանում էին կեղծ պաշտպան եկեղեցական շահերին։ Տեսնենք այժմ ինչ արատ կը գտնեն երեցփոխանի գործունէութեան մէջ, որպէս զի նրան հեռացնեն եկեղեցուն ծառայելուց։ Գ. Սահարբէկեան դեռ երիտասարդ է, նա ունի ժամանակ և կարողութիւն իրան նուիրելու գործին. ցանկանում ենք նրան աջողութիւն։ Կասկած կայ պ. Տէր-Ցակոբեանի մասին. ինչպէս և առաջ գրել էի, նա ունի գործեր Մօսկվայից դուրս, այս պատճառով տարվայ ընթացքում ամբողջ ամիսներ Մօսկվայից դուրս է անցկացնում։ Արդեօք նա ժամանակ և միջոց կունենայ իրան եռանդով նուիրել եկեղեցական գործերին։ Ինչ և իցէ նա առաւել գերադաս է, քան թէ մի քանի «մեծամիտ» բժիշկները, որոնք ոչինչ կապ չունեն իսկ եկեղեցու հետ և յարմար ժամանակ միշտ արհամարհանքով են վերաբերվում դէպի նրա գործերը։ Ահա թէ ինչ պատճառով ես անցեալ անգամ էլ բողոքեցի այն երևոյթի դէմ, երբ տեսայ, որ խորհրդի անդամ առաջարկում են այնպիսի պարոններին, որոնք ոչնչով չեն արտայայտում իրանց կապը եկեղեցու գործերի հետ և տարիներով Մօսկվայում ապրելով՝ տարին մի քանի անգամ միայն հայոց եկեղեցի գալով՝ բաւականանում են բազում կանգնելով, ծխելով և ով գիտէ ինչեր խօսելով։ Այդպիսիններին չը պէտք է ընտրել եկեղեցական վարչութիւնների անդամ։ Մի և նոյն կանօնը ես կառաջարկէի տարածել Մօսկվայում եղող այն հայ իրաւաբանների վրա, որոնք կրկին անտարբերութեամբ են վերաբերվում եկեղեցուն։ Ծխական խորհուրդը հօ ակցիօներական ընկերութիւն չէ, որ նրան կարող լինէին մասնակցել համ հրէայ, համ գերմանացի, համ թուրք—մի խօսքով զանազան դաւանութեան և ազգութեան պատկանող անհատներ։

Չը գիտեմ, ընթերցող, ինձ հետ համաձայն էք, թէ ոչ, բայց այս իմ համոզմունքն է ու նըրան չեմ քօղարկի։ Միւս տարի կրկին ընտրութիւն կը լինի. Մօսկվայի հայ ծխականները իրանց սրբազան պարտաւորութիւնը կատարած կը լինեն, եթէ անողորմաբար հեռացնեն այդպիսիներին, պարզելով նրանց անտարբերութիւնը։ Ի հարկէ ցաւալի է զրկվել ինտէլիգէնտ տարրից, բայց իմ կարծիքով աւելի ցաւալի է ունենալ ինտէլիգէնտ տարր, բայց սառած, անտարբեր և անձնամոլ յատկութիւններով։

Այսպէս շարունակելով վերջապէս կը զայրացնենք խորհրդի մնացած անդամներին էլ,—պ.պ. Զ. Մսերեանին, Ջանումեանին, Խ. Քանանեանին։

Վերջին ժողովից հասարակութիւնը կարելի է ասել բաւական մնաց։ Անբաւական մնաց պ. Սուլթան-Շահի կուսակցութիւնը։ Բայց այս բանի վրա հարկաւոր չէ ուշադրութիւն դարձնել, որովհետև ամբողջ կուսակցութիւնը մի անձից է բաղկացած,—այն է պ. Սուլթան-Շահից, որ ինչպէս առաջ էլ գրել էի, ինքը միայնակ կազմում է առանձին կուսակցութիւն։

Կուսակցութիւնները յարգելի են, բայց կուսակցութիւններ ենք ասում, և ոչ թէ անձնամոլութիւնից առաջ եկած կամ անգիտակցական ինտրիգների վրա հիմնված կուսակցութիւն, որը ոչ մի լաւ գործ չէ տեսել երբեք ոչ մի տեղ, և ոչ մի լաւ գործ չէ կարող տեսնել և մեր Մօսկվայի եկեղեցական, գուցէ և ոչ շատ նշանաւոր գործերում։

Այդ գործերին աջողութիւն ցանկանալով, մենք կը ցանկանայինք, որ առիթ չը լինէր կրկին անգամ խօսելու դոցա մասին։

Գրիչ վերցնելով գրելու «Մօսկվայի հայերի կեանքից», շատ ուրախ կը լինէինք, եթէ ուրիշ, աւելի կարևոր և աւելի արժանաւոր գործերի և հարցերի մասին գրելու նիւթ ունենայինք։ Բայց տարաբաղդաբար, մայրաքաղաքի մէջ ապրող հայերը՝ իրանց մեծախօս ինտելիգենցիայով և հարուստ անդամներով, ոչ մի առանձին բան չեն շինում, որ կարելի լինէր մատնանիշ անել։ Դատարկութիւն է։ Իսկ այդ դատարկութեան մէջ ահագին աղմուկ են բարձրացնում այնպիսի «հարցերը», ինչպիսիք են այստեղի ծխականների «ծխական» աննշան գործերը, որոնց նկարագրութիւնը բաւական լաւ ցոյց է տալիս այստեղի մի խումբ մարդկանց բարոյական արժէքը....

***

անգամ։ Ո՞վ է մեղաւոր,—ի հարկէ, ընկերութեան վարչութիւնը։ Եթէ աշխատեն, կարող են 100 անգամ էլ ունենալ։ Այն անձինք, որոնք ընդունակ չեն մի որ և է հասարակական գործ կատարելու, լաւ է որ հեռանան ասպարէզից։

Ղարաբաղի մետաքսի գործարանատէրերը այժմս աննախանձելի դրութեան մէջ են գտնվում։ Շատերը փակել են իրանց գործարանները։ Դրա պատճառը այն է, որ դրանք բոժոժը միմեանց «ջգրու» թանգացնում են, և այդ պատճառով էլ վնասվում են։ Հայը միաբան չէ։ Եթէ այդ գործարանատէրերը միանան և միասին բոժոժ գնեն, այն ժամանակ այս դրութեան մէջ չեն ընկնի։ Վերջապէս ժամանակ է հասկանալու, որ անմիաբանութեամբ ոչինչ չեն կարող շահել։

Քաղաքի փողոցներում ինչ կեղտոտութիւններ ասես թափում են։ Նոյն իսկ քաղաքային այգի տանող ճանապարհում, որտեղ պէտք է մաքուր օդ ծծեն քաղաքացիները, մեծ քանակութեամբ աղբ կայ թափված։ Դարձնում ենք նոր պրիստաւի ուշադրութիւնը դրա վրա։

Շուշում զինուորակոչը պիտի սկսվի հոկտեմբերի 15-ից։ Յայտարարված է, որ նորակոչները կարող են իրանց տանը մնալ առժամանակ։

***

ՆԱՄԱԿ ԿԱՐՍԻՑ

Հոկտեմբերի 16-ին

Անցեալները գրած եմ Կարսի վերաշինման մասին։ Սակայն հին բերդաքաղաքի երկկարգ ամրութիւնները աւելի վաղուց սկսած են քանդել։ Հինաւուրց աշտարակները մինչև ցայսօր կռւելով ժամանակի և զանազան հրոսակների յարձակման դէմ, այսօր էլ իրանց ամրութիւններով կռիւ են սկսել մուրճի, բրչի և սեպի հետ։ Մի երկու տարի ևս՝ և Կարսի փառաւոր անցեալի անխօս վկաները կանհետանան աշխարհի երեսից։ Դեռ երէկ՝ բոլորիս աչքի առջև Բագրատունեաց առիւծը վայր բերվեցաւ բերդաքաղաքի դռների մինի վերևից և նոյն իսկ դուռը կործանվեցաւ։ Այժմ ևս արդէն քանդվում է քաղաքիս հիւսիս-արևելեան կողմի շրջապատող ամրութիւնների շարքը, որոնց վրա կան բազմաթիւ հայերէն արձանագրութիւններ, սրոնք վկայում են Կարսի քրիստոնեաների «հալալ արդիւնքով» շինվելու մասին։ Նայում էք այդ աշտարակներին և ձեր երևակայութեան առջև պատկերանում են խաչի և կիսալուսնի հետևողների արիւնհեղ կռիւները այդ պատերի տակ. դոցա վրա նկատում էք վայրենաբարոյ հրոսակների ձեռքով մորթոտված հայի արիւնը, հայի, որ Ասիայի մէջ քրիստոնեայ ազգ լինելով՝ մարտիրոսական արիւնով ներկեց դաշտ ու ձոր, հող և քար, մահուան ճգնաժամի, սրի ու հրի տակ անգամ խոստովանելով Քրիստոսի վարդապետութեան ճշմարտութիւնը։—Կան մարդիկ, որոնք իրանց թեթևամտութեամբ կարծում են յեղաշրջել պատմութիւնը. դեռ մօտիկ անցեալում—հնագիտական ժողովի միջոցին՝ մի ինչ որ Միքէլաձէ, անտես առնելով պատմութիւնը՝ աչք գոցելով Կարսի անցեալի լոյս, բայց ճարտարախօս մնացորդների վրա գտնված վկայութիւններին, կամենում էր պնդել թէ Կարսը վրաց քաղաք է եղել։ Եւ այդպիսով այլոց անցեալը, երբեմն այլոց ձեռքով շինածը «մի ժամանակ մերն է եղել» ասողները, եթէ փոքր ինչ, ուշք դարձնեն, այն ժամանակ իրանց հերքման հակառակ՝ շինութիւնների վրա՝ մի կերպ տեսութիւնից ճողոպրած վկայութիւն կը տեսնեն։

Այս բոլորը ասելով, մեր նպատակն էր դարձնել հնասէրների ուշադրութիւնը այն բանի վրա, թէ արդեօք չէր կարելի խնամք տանել, որպէսզի տեղիս ամրութիւնների վրա գտնված թէ հայ և թէ արաբական արձանագրութիւնները, խաչերն ու գեղեցկաքանդակ ծաղկանկարները ազէտ քարակոփների ձեռքով չոչնչանային, այլ պահպանվէին որ և է յարմարաւոր տեղում—օրինակ Կովկասեան կամ Էջմիածնի թանգարանում։ Պատմում են, որ այդպիսի բազմաթիւ արձանագրութիւններ արդէն ոչնչացած են, ուրեմն հոգ տանելու է մնացածը պահպանելու համար։ Քաղաքի կենտրոնում, նպարավաճառների փողոցի վրա, դեռ կանգնած է մնում քաղաքադուռը, որի կողքին գտնվող խցված կամարի մէջ, անկանոն շարված են, ով գիտէ որտեղից քանդած, հնութիւնից մաշված արձանագրութիւններ հայերէն լեզուով և շատ նուրբ քանդակներ, որոնք պատկերացնում են զանազան ծաղկահիւս ձևեր և մի սիրամարգ։ Այդ շինութիւնը անշուշտ քանդվելու է եկող տարի գարնան, ուստի պէտք է շտապել դոցա պահպանութեան հոգսը քաշել։

Երկրաշարժի թեթև ցնցումներ երբեմնապէս դարձեալ զգացվում են այստեղ։—Արդէն քանիերորդ անգամն է, որ այս տարի գտնվում են այստեղ հին դրամներ։ Մօտ օրերս մշակները Զախմախի բարձրութիւնների մօտ աշխատելիս՝ գտել են 200 հատ արծաթեայ դրամներ (տաճկական)։—Տաճկաստանից տեղեկութիւն կայ, որ յայտնի աւազակապետ Քերիմը տաճիկ ձիաւորների հետ ունեցած մի ընդհարման միջոցին վիրաւորվել է ձեռքից և փախել դէպի Պարսկաստան։ Նրա խումբը ցրվել է։

***

ՆԱՄԱԿ ԳՕՐԻՍԻՑ

Հոկտեմբերի 6-ին

Մի փոքրիկ ճանապարհորդութիւն Սիւնեաց երկրի մի փոքրիկ անկիւնում ցոյց տուեց ինձ թէ ինչպիսի ողորմելի դրութեան մէջ է այն ամէն բանը, ինչ որ պիտի առաջադիմութեան փոքր ի շատէ զարկ տար։ Ես տեսայ մեծ մեծ գիւղեր, տեսայ մի ստուարաթիւ ժողովուրդ, որ ապրում է աղքատութեան և խորին տգիտութեան մէջ և չը տեսայ ուրախալի երևոյթի մի նշոյլ անգամ։ Գիւղերում չը կան դպրոցներ և չեն էլ ունենալու. այսպէս օրինակ, Տեղ անունով հայաբնակ գիւղը, որ ունի 600 տուն ժողովուրդ, հասկացողութիւն անգամ չունի թէ ինչ է դպրոցը։ Կայ նոյնպէս Շնհէր անունով մի մեծ գիւղ, որ նոյնպէս դպրոց չունի։ Զարմանալի բան. Սիւնեաց երկրի պէս մի ահագին երկիր, ոչ չունի քաղաք, չունի մի այնպիսի կենտրոն, որ կենդանութեան նշոյլներ տար, ինչո՞վ պիտի լուսաւորվի և Երբ։ Ինչպէս երևում է, այս հանգամանքի մասին չէ մտածում Տաթևի հոգևոր կառավարութիւնը, որ կառավարում է Սիւնեաց ամբողջ վիճակը։ Ժողովուրդը, որքան կարողացայ իմանալ, չը նայած որ սարսափելի լեռների և ձորերի մէջ առանձնացած է ապրում, կարողութիւն ունի պահել դպրոցներ. մնում է միայն ղեկավարների անհոգութիւնը։ Այդ անհոգութիւնը ոչ մի տեղ այնքան պարզ չէ աչքի ընկնում, ինչպէս նոյն իսկ հոգևոր կառավարութեան կողքին և աչքի առաջ։ Տաթևի վանքից կպած է մի մեծ շինութիւն, որի մի սենեակում մի տասն կամ քսան մանուկներ հաւաքված, ուսում են ստանում։ Շինութիւնը երկյարկանի է. մենք տեսանք ներքին յարկը և զզվեցանք. այդ սենեակները, ուր մի ժամանակ ապրել է Տաթևի մեծագումար միաբանութիւնը, այժմ լցված են աղբով և ամեն տեսակ գարշահոտ կղկղանքներով։ Եւ ոչ ոք չէ ուզում հասկանալ և իմանալ գարշահոտութեան վնասը. ոչ ոք չէ հասկանում, որ ժահահոտ անմաքրութիւնների գլխին մի զանգակ կախելը և դասարան բանալը ամենաքիչը նշանակում է ծաղրել ժամանակակից լուսաւորութիւնը։ Կըրկնում եմ, միայն այդ դպրոցի կողքին տեղաւորված հոգևոր կառավարութիւնն է կարող և պարտաւոր մտածել Սիւնիքի կրթութեան մասին։ Բայց վանքի և վիճակի կառավարիչները տարօրինակ հայացք ունեն ամեն բանի վրա։ Մենք խնդրեցինք ցոյց տալ մեզ վանքի թանգարանն ու մատենադարանը։ Բայց ստացանք թէև ոչ ուղղակի, բայց կտրուկ բացասական պատասխան. «ոչինչ, ոչինչ», ասում են մեզ. իսկ մատենադարանը, ասացին, համարեա ջուր է կրել։ Զէք զարմանում. ուրիշ երկիրներում բոլորովին նոր նիւթերից պատրաստում են կեղծ հնութիւններ և ցոյց են տալիս մարդկանց, իսկ մենք մեր նըշանաւոր հնութիւնները լցկում ենք հին վանքերի խոնաւ խցերի մի անկիւնը, իսկ մի հին մատենադարանի մասին այնքան հոգս ենք անում, որ ջրից ու խոնաւութիւնից փչանում է և տեսնել կարելի չէ լինում։—Սիւնեաց վիճակը տեսնողը հիասթափվում է։

Այս տարի Սիւնիքը դառն դրութեան մէջ է։ Գարուն ու ամառ այնքան շատ անձրև է թափվել, որ այգի ու արտ համարեա ոչինչ արդիւնք չեն տուել։ Ամեն տեղ թանգութիւն է։ Մի քանի գիւղեր տեղափոխվում են Ղարաբաղի կողմերը, ուր յոյս ունեն գոնէ այս ձմեռը մի կերպ անցկացնել։ Ցորենը շատ քիչ է, կարտոֆել են խառնում հացի հետ. ցորենի հետ խառնված է մ ո ւ ր ասված վնասակար բոյսի փոշին. շատ տեղեր այդ մուրի խառնուրդը այնքան մեծ է, որ տեղական հաց ուտողները, ինչպէս ասում են, հ ա ր բ ո ւ մ են, այսինքն թմրում են, ուշագնաց լինում։ Հացից ու պտուղներից պակաս թանգ չեն իւղը, պանիրը։ Առաջիկայ ձմեռը շատ թշուառութիւն պիտի հասցնէ տեղային ազգաբնակութեանը։

Այսքանը կարևոր համարեցի հաղորդել «Մշակի» ընթերցողներին, աւելի մանրամասն կը խօսեմ մի ուրիշ անգամ։

Լէօ

ՆԱՄԱԿ ՆՈՐ-ԲԱՅԱԶԷՏԻՑ

Հոկտեմբերի 10-ին

Ահա երկու շաբաթ է, որ այստեղի ծխական երկսեռ դպրոցները բացվել են և դասատուութիւնը սկսվել է։ Չը նայելով որ, տեղական հանգամանքների համաձայն, ուսումնարանը արձակվում է յուլիսի 20—25-ին և բացվում է սեպտեմբերի 25-ին, որի համար առանձին թոյլտուութիւն է ստացված որտեղից որ հարկն է, և չը նայելով որ դասատուութիւնը երկու շաբաթ է որ սկսվել է, այնու ամենայնիւ դեռ աշակերտների և աշակերտուհիների մեծամասնութիւնը բացակայ է գտնվում, այնպէս որ երեք հարիւրի մօտ երկսեռ աշակերտներից այժմ հարիւրը հազիւ են ուսումնարան յաճախում. հէնց այդ պատճառով էլ ուսուցիչներից երկու-երեքը շարունակ դասեր չեն ունենում։ Այստեղի աշակերտների մեծամասնութիւնը լինելով հողագործների որդիներ, ստիպված են լինում իրանց ծնողներին օգնել դաշտային հոգսերում և որովհետև այստեղի կալերը մինչև մի ամիս հազիւ վերջանան, այդ պատճառով աշակերտների ընդհանուր թւի լրանալը մի ամիս կը տևի, որը, ի հարկէ, պատճառ է դառնում կանոնաւոր դասատուութեան առաջ չը գնալուն։

Այս տարի ևս բացվել են օրիորդաց հինգերորդ բաժանմունք և տղայոց երկրորդին զուգընթաց և չորրորդ բաժանմունք. օրիորդաց առաջին, երկրորդ, երրորդ, չորրորդ և հինգերորդ բաժանմունքները զետեղված են երեք դասատուներում, իսկ տղայոց առաջինը իր զուգընթացով; երկրորդը իր զուգընթացով, երրորդ և չորրորդ բաժանմունքները զետեղված են հինգ դասատուներում, այնպէս որ ամբողջ երկսեռ դպրոցները զետեղված են 8 դասատներում։ Անցեալ տարի վեց ուսուցիչ և ուսուցչուհիներ էին կառավարում ուսումնարանը, բայց այս տարի անհրաժեշտ էին ութ ուսուցիչներ և ուսուցչուհիներ։ Առ այժմ ութ ուսուցիչներ և ուսուցչուհիներ վարձված են և, որքան իմացանք, ցանկութիւն ունեն տեղական քահանաներից մէկին հրաւիրել կրօնի դասատուութեան համար։

Այս տարվայ ուսուցչական խումբը կարելի է ասել, որ նոր կազմակերպված խումբ է, այնպէս որ անցեալ տարվանից մնում են մի ուսուցիչ և մի ուսուցչուհի, իսկ մնացածը, այն է հինգ ուսուցիչներ և մի ուսուցչուհի նոր հրաւիրված են, որոնցից երեքը նորաւարտներ են։ Այս նոր կազմակերպված խումբը թէ որքան արդիւնք ցոյց կը տայ և թէ ժողովրդի իր վրա ունեցած յոյսը որքան կարդարացնէ, այդ ցոյց կը տայ մօտիկ ապագան. այդ մասին մի որոշ կարծիք յայտնելը առ այժմ աւելորդ է, բայց հաւանական է, որ բարեխղճաբար կը վերաբերվեն դէպի այդ բարձր պաշտօնը, որը պահանջում է ուսուցչից մեծ խնամատարութիւն դէպի իր մանուկ սաները։

Ուսուցիչները մտադրութիւն ունեն այս տարվայ ձմեռվայ սեզօնում մի քանի ներկայացումներ տալ. այդ ինքն ըստ ինքեան համակրելի մտադրութիւնը յուսալի է, որ կաջողվի նրանց, մանաւանդ որ նոր հրաւիրված ուսուցիչներից մէկը, պ. Վ. Մկրտչեան ունի բեմական լաւ ընդունակութիւն։ Մենք յոյս ունենք, որ պ. Վ. Մկրտչեանի կարգադրութեամբ ներկայացումները աջող կանցնեն և կունենան լաւ արդիւնք։

Վերջացնելով մեր խօսքը, ցանկանում ենք այս նոր ուսուցչական խմբին համերաշխութիւն և աջողութիւն իր ստանձնած պաշտօնի մէջ։

Յ. Տ. Մ.

ՆԱՄԱԿ ԱԽԱԼՑԽԱՅԻՑ

Հոկտեմբերի 11-ին

Երկու ամիս բացակայութիւնիցս զկնի, երբ առաջին անգամ մուտ գործեցի իմ ծննդեան երկիրը, ամենայն հետաքրքրութեամբ դիտում էի, թէ ինչ նորութիւններ և ո՞րպիսի բարենորոգումներ տեսնելու եմ քաղաքումս։ Առաջին անախորժ տպաւորութիւնը, որ թողեց ինձ վրա՝ երկու քաղաքամասերը միացնող կամուրջն էր, որի վերանորոգութեան համար մօտաւորապէս մի տարուց աւելի մտածում էր մեր բազմահոգ ինքնավարութիւնը, և ութ ամսից աւելի է, որ տրրված էր կապալով. դժբաղդաբար շինութեան վերահսկողի անհոգութեան, թէ կապալառուի անփորձ և համբակութեան պատճառներով կամուրջը, որ մի ամսվայ ընթացքում պատրաստվելու էր, դեռ կիսով չափ հազիւ է շինված, ուրեմն ամիսներ ևս սպասելու ենք մինչև աւարտելը, իսկ ժամանակաւոր կամուրջը այսօր ջրի հոսանքին զոհ գնալով, քաղաքամասերի յարաբերութիւնները ընդհատված են երկու կողմի համար, և հազիւ կարելի է ահով դողով ոտով անցկենալ ձգված գերաններից. կառքով և չորքոտանիով անցկենալը բոլորովին ընդհատված է։

Միւս անախորժ տպաւորութիւնը՝ որ ունեցաւ ինձ վրա, մեր մրգավաճառների և մսավաճառների կրպակներն էին, որ չը նայելով հազարաւոր բողոքներին, կրկին մեր քաղաքային վարչութիւնը շարունակում է թողնել անուշադիր, և մրգավաճառը թէ մսավաճառը իրանց ապրանքը տարածում են ամբողջ փողոցի լայնութեամբ, արգելելով ազատ անցուդարձը և փչացնելով վաճառքի յատկութիւնը։ (Այդ մասին առանձին յայտարարութեամբ այսօր դիմել եմ պ. քաղաքագլխին, խորհրդին ներկայացնելու համար։)

Երրորդ նորութիւնը ձմեռնային ցրտերն են, որ շատերը վաղաժամ են համարում։ Այսօր մեր քաղաքը շրջապատող լեռները սպիտակ սաւանով ծածկված են. երկինքը ամպամած. յորդառատ անձրևները յուսահատեցնում են աղքատին, որի խրճիթի յատակը լճացած է տանիքից կաթկըթած անձրևներից. եթէ մի քանի օրեր ևս շարունակվելու լինեն անձրևները, խոնաւութիւնից հիւանդութիւններ ծագելու երկիւղից ազատ լինելու չենք։

Չորրորդ անհաճոյ նորութիւնը՝ մեր ուսումնարանների դրութիւնն է. և շնորհով մի քանի ուսուցիչների, դեռ ուսումը կանօնաւոր կերպով սկսված չէ մեր երկսեռ դպրոցներում. բայց նորընտիր տեսուչ պ. Աբիսողոմ Յովհաննիսեանի շնորհով (որ երէկվան օրը ժամանեց Ախալցխա), յոյս ունենք այդ անհաճոյ դրութեան առաջն առնելու։ Պարոնի վրա մեծ յոյս ունենք ամենքս և մինչև անգամ առանձին բաղդաւորութիւն պիտի համարենք նրա նման տոկուն, հըմուտ և ուսումնարանական կեանքին փորձառու ղեկավար ունենալներս, որի համար ընդարձակ ասպարէզ կայ գործելու և հազարաւոր երկսեռ մանուկների ապագան յանձնվում է նրա տնօրէնութեանը։

Աւ. Աս.

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Նորին Կայսերական Մեծութեան Թագաւոր Կայսրի և Նրա Ընտանիքի՝ Կուրսկ-Խարկովեան երկաթուղու վրա պատահած դժբաղդութեան ժամանակ վտանգից ազատվելու լուրը Թիֆլիս հասնելուն պէս,—մեր քաղաքի թէ ռուսաց, թէ հայոց և թէ բոլոր միւս քրիստոնէական տաճարներում ու մահմետական մզկիթներում կատարվեցան բարձրաստիճան անձանց և բազմաթիւ ամբոխի ներկայութեամբ՝ գոհացողական մաղթանքներ։

—

Կայսերական Ընտանիքի ազատվելու համար, ամսիս 20-ին, Մողնու Ս. Գէորգ եկեղեցում՝ Թեմական առաջնորդ Արիստակէս եպիսկոպոսը՝ հայ հոգևորականութեան հետ միասին՝ գոհացողական մաղթանք կատարեց։

—

Մեզ գրում են ՄԵՂՐԻ գիւղից հետևեալը։ «Տեղական մանր ատրճանաւորների, օրեզչիկների, եասաւուլների և այդպիսի ծառայողների յարաբերութիւնները շատ վատ են մեղրեցիների հետ. դրա պատճառը այն է, որ մեղրեցիք դրանցից հացի և խոտի փող են ստանում, երբ նրանք գալիս և գիւղում ապրում են, որ սրանից երկու տարի առաջ սովորութիւն չէր. իսկ ուրիշ նահապետական գիւղերում ամենայն ինչ ձրիաբար է։ Այդ հանգամանքը բացի նրանից որ վընասում է նրանց գրպանին, վնասում է և նրանց քմահաճութիւններին։ Միւս գիւղերում այդ մարդիկ չեն ուզում վճարել իրանց ծախքերը, թէև այդ մասին կարգադրութիւն մինչև անգամ կայ որ նրանք պարտաւոր են վճարել, և իրանց վը-

բէժը առնելու համար նրանք իրանց թոյլ են տալիս զանազան կամայականութիւններ։ Յոյս ունենք որ պ. գաւառապետը վերջ կը տայ այդ բոլորին, երբ կիմանայ այդ բոլորը։»

—

ԱՍՏՐԱԽԱՆԻ մեր թղթակիցը գրում է մեզ։ «Անցեալ ամսին հաղորդեցի ձեզ Աստրախանի ս. Պօղոս-Պետրոս եկեղեցու այրվելու մասին։ Ինչպէս նախընթաց նամակով գրել եմ, այրվել են սեղանի աջակողմեան ցածի մասերը խորանի վերը, դռները և մօտի փայտեղէն մասերը։ Խորանը ամբողջութեամբ չէ այրվել, ինչպէս սխալմամբ անցեալ անգամ գրել էի։ Հրաշէջները կարողացել են չուտ հանգցնել կրակը, սակայն հրդեհից առաջացած վնասը, այնու ամենայնիւ, համնում է 1000 րուբլու։»

—

«Сѣверный Вѣстникъ» ամսագրի նոյեմբերի գրքոյկի մէջ տպված է բժշկապետ Ելիսէեվի յօդուածի շարունակութիւնը «Положеніе женщины на Востокѣ» վերնագրով։ Դա այն ժողովրդական դասախօսութիւնն է, որը բժշկապետը կարդացել է Պետերբուրգի «Սոլիանոյ Գօրօդօկ» սրահում։ Ամսագրի այդ գրքոյկում զետեղված յօդուածի շարունակութեան մի մասը կազմում է հայ կնոջ բնաւորութեան նկարագրութիւնը։ Ելիսէեվ մեծ համակրութեամբ է խօսում հայ կնոջ մասին, և առհասարակ հայերի մասին։

—

ԲԱԳՈՒԻ հայոց ուսումնարանների տեսուչ պ. Ա. Գալստեանցից ստացանք հետևեալ նամակը։ «Մի ոմն բազուաբնակ հայ նուիրել է Բագուի հայոց երկսեռ ուսումնարաններին 40 րուբլի, որպէս զի այս գումարով հոգացվի 3—4 աղքատ աշակերտի ուսման վարձը։ Պ. Մարգարէ Շիխեան ևս իր հանգուցեալ մօր յիշատակին նուիրել է ուսումնարանին 12 րուբլի, իբրև մի տարվայ ուսման վարձ մի աղքատ օրիորդի։ Նոյն նպատակով նուիրել է ուսումնարանին մի հայ ոմն 6 րուբլի։ Շուշու գաւառի Նախչուանիք գիւղի բնակիչ Աբրահամ Աղբեսեանց նուիրել է Բագուի հայոց դպրոցների մանկական գրատան 30 րուբլի, յայտնելով որ յիշեալ գումարը հանգանակել են իրանց մէջ մի քանի պարոններ։ Ուսումնարանի հոգաբարձութիւնը և ուսուցիչների խումբը իրանց խորին շնորհակալութիւն են յայտնում նուիրատու պարոններին նրանց արած նուէրների համար։»

—

Ստացանք Ջմիւռնիայից, պ. Ղուկաս Սահաթչեանից 7 րուբլի յօգուտ Րաֆֆիի ընտանիքի։ Ցատկացնում ենք այդ եօթ րուբլին հանգուցեալի հեղինակութիւնները լոյս ընծայելու կազմվող գումարին, քանի որ այդ գումարի նպատակն է նոյն իսկ ապահովել հանգուցեալի ընտանիքը։

—

«Сѣверный Кавказъ» լրագիրը հաղորդում է, որ հանգուցեալ Դիմիտրի Կիպիանիին սպանողներից մինը գտնվեց Ստավրոպօլում։ Այդ մարդը իր կողմից մատնացոյց արեց և իր ընկերոջ վրա և յայտնել է, որ նախ չարագործները դիտաւորութիւն ունէին միմիայն կողոպտել հանգուցեալին, բայց ապա մտածելով որ զարթնելուց յետոյ կողոպտվածը կը դիմէ դատարանին և կը պահանջէ որ կողոպտողները գտնվեն, չարագործները վճռեցին սպանել Կիպիանիին, և անմիջապէս կատարեցին այդ սպանութիւնը բութ զէնքով։ Ռուս լրագիրը հաղորդում է որ այդ գործի մասին քննութիւնը շարունակվում է։

—

Երէկ, ամսիս 21-ին Կաթողիկոսը դուրս եկաւ Թիֆլիսից և ուղևորվեց դէպի Բագու։

—

Մեզ խնդրում են տպել հետևեալը. «Պ. Աբգար Յովհաննիսեան, «Արձագանքի» հրատարակիչը, առանձնապէս յայտնել է Կաթողիկոսին, որ ինքը պատրաստ է յօգուտ Էջմիածնի «զանձանակ» հաւաքել, և այդ նպատակով կազմել է մի մատեան, որի մէջ ստորագրել է տալիս ցանկացողներին և կանխիկ ստանում որոշ գումար, ըստ չափու կարողութեան։ Պ. Յովհաննիսեան շնորհակալութիւն յայտնելով Կաթողիկոսին նրա բարեհաճութեան և քաղցր ուշադրութեան համար, խոստացել է տարեկան մինչև 10 հազար րուբլի հաւաքել, իբրև մի չօշափելի ապացոյց իր որդիական սիրոյ և համակրութեան դէպի Կաթողիկոսը և նրա աթոռը։ Ինչ կասկած,—որ պ. Յովհաննիսեանի այդ մտադրութիւնը շատերի համակրութեան կարժանանայ, մանաւանդ եթէ աջողվի։ Պ. Յովհաննիսեան առաջ էլ արտայայտել է իր որդիական յարգանքը դէպի Աթոռը, հանգանակութիւն բանալով յօգուտ Էջմիածնի վերաշինութեան։ Եւ անկասկած այդպիսի բարի գործերի համար աշխատող պարոնը չի վլանայ ժամանակին հաշիւ էլ տալու նուիրատուներին՝ իր հաւաքած և հաւաքելի գումարների համար։»

—

Վաղը, կիրակի, նոյեմբերի 23-ին, առաւօտեան 12 ժամին պ. Եսայի Փիլթոյեանի տանը կը կայանայ դրամատիկական ընկերութեան ընդհանուր ժողովը։ Այժմեանից կարելի է ենթադրել որ նիստը բաւական հետաքրքիր պէտք է լինի, քանի որ, ինչպէս լսել ենք, ընկերութեան վարչութեան ներկայ անդամները կամենում են հրաժարական տալ։ Պարոնները աւելի լաւ են համարում տեղ տալ ուրիշներին, քանի որ, իրանց կարծիքով, ներկայ հանգամանքներում անկարող են գերասանական խումբ պահել։

—

Ամսիս 20-ին, Թիֆլիսի բոլոր համքարների հայ ուստաբաշիները, ուղեկցութեամբ համքարների մեծ բազմութեան, գնալով Վանքի մայր եկեղեցու բակը՝ յայտնեցին, որ ցանկանում են տեսնել Կաթողիկոսին և թոյլտուութիւն ստանալուց յետոյ հինգ հոգի՝ իբրև ներկայացուցիչներ՝ ներկայացան Կաթողիկոսին, և տալով գրաւոր խնդիր, բերանացի կերպով էլ խնդրեցին Վեհափառին չընդունել Թեմական առաջնորդ Արիստակէս եպիսկոպոսի հրաժարականը, և այդպիսով միջոց տալ Թեմին՝ չը զրկվելու իր սիրած առաջնորդից։ Կաթողիկոսը ընդունելով գրաւոր խնդիրքը, և մի քանի առարկութիւններ անելով՝ արձակեց համքարների ներկայացուցիչներին։

—

Տեղական ռուս լրագիրները հաղորդում են, որ քաղաքի մի քանի, մանաւանդ աղքատ թաղերում, երևացել է ծաղիկ հիւանդութիւնը, որը բաւական զոհեր է տանում։ Այդ տեսակ լուրեր պարբերաբար երևում են տեղական լրագիրներում, բայց թէ ինչ միջոցներ են ձեռք առնվում այդ տեսակ տարափոխիկ հիւանդութիւններին առաջն առնելու համար,—ահա մի հարց, որի մասին ոչ ոք ոչինչ չը գիտէ և ոչինչ էլ չէ կարող հաղորդել։

—

ԲԱԳՈՒԻՑ մեզ գրում են. «Երբ լուր հասաւ այստեղ, որ Կաթողիկոսը պէտք է գայ Բագու, հասարակութիւնը սկսեց յուսալ, որ վերջապէս եկեղեցական և հոգևոր խճճված և տակն ու վրա եղած գործերը կը պարզվեն, և վերջապէս վերջ կը տրվի զանազան անձանց կամայականութիւններին և տարիների ընթացքում կատարված զեղծումներին»։

—

ԱԽԱԼՑԽԱՅԻՑ մեզ գրում են։ «Երկրորդ տարին է արդէն, որ այստեղի դպրոցների աւագ-ուսուցչի պաշտօնը վարում է պ. Ց. Խօջամիրեան, որին հրաւիրել է հոգաբարձութիւնը և հաստատել է սրբազան առաջնորդը։ Այժմ այդ դպրոցների տեսչի պաշտօնով այստեղ է եկել պ. Աբիսողոմ Յովհաննիսեան, հաստատված լինելով Կաթողիկոսի հրամանով։ Համարեա մի և նոյն պաշտօնի համար երկու մարդկանց դպրոցի մէջ լինելը առաջ է բերել տարաձայնութիւններ, և պ. Խօջամիրեան պնդում է իր իրաւունքների և պաշտօնի վրա, և այդ նպատակով բողոք է ներկայացրել հոգևոր իշխանութեան։ Թէ ինչով կը վերջանայ նոյն իսկ մեր դպրոցական կեանքի մէջ հազուագիւտ այդ դէպքը,—դեռ յայտնի չէ։ Այս օրերս պ. Յովհաննիսեան Թիֆլիս գնաց՝ գործին մի որոշ վախճան տալու համար։»

—

Պետերբուրգի լրագիրները հաղորդում են, որ նոր տեսակի թղթադրամներ պատրաստելու վրա գանձարանը ծախսեց մէկ միլիօն րուբլի։ Այդպիսի ահագին ծախս անելը բացատրվում է նրանով, որ պետական դրամահատարանում, նախ քան նոր թղթադրամների տպելը, մի քանի տեխնիկական նոր փորձեր արեցին, որպէս զի միանգամայն դժուարացնեն կեղծ թղթադրամներ պատրաստելը։ Եւ միայն այդ փորձերից յետոյ ֆինանսների մինիստրութիւնը և պետական խորհուրդը թոյլ տուեցին այդպիսի ծախս անել և տպագրել նոր տեսակի թղթադրամներ։

—

Ինչպէս լսել են Պետերբուրգի լրագիրները մտադրութիւն կայ Ռուսաստանում ընդհանուր ժողովրդագրութիւն անելու, և այդ մասին ֆինանսների և ներքին գործերի մինիստրութիւնների մէջ արդէն կայացել է համաձայնութիւն նոյն իսկ գործի մանրամասնութիւնների վերաբերութեամբ։

—

Դեռ 1873 թւին Լայպցիգում բացվեց ռուսաց սէմինարիա։ Այդ սէմինարիայի բացման և նրա ունեցած նպատակի դէմ իր ժամանակին բաւական գրեց ռուսաց մամուլը, բացի Կատկովի «Московскія Вѣдомости» լրագիրը և «Русскій Вѣстникъ» ամսագիրը։ Սէմինարիայի նպատակն էր պատրաստել հին լեզուների վարժապետներ ռուսաց գիմնազիաների համար։ Այդ սէմինարիան այժմ արդէն փակված է, և ռուսաց շատ լրագիրներ շնորհաւորում են ժողովրդական լուսաւորութեան մինիստրութեան այդ կարգադրութիւնը, այն կարծիքը յայտնելով որ յիշեալ սէմինարիան՝ բացի պետական գանձարանից ահագին գումար կլանելուց՝ ուրիշ ոչինչ օգուտ չէր տալիս և չէր էլ կարող տալ։

—

ՆՈՐ-ԲԱՅԱԶԷՏԻՑ մեզ գրում են, որ վերջին օրերումս ցուրտը այդտեղ խիստ սաստկացաւ և մօտակայ լեռնաշղթան ծածկվեց ձիւնով։ Իսկ քաղաքի մէջ առաւօտները, մինչև արեգակի ծագելը, ջուրը սառչում է արդէն։

—

Մեզ գրում են ՆՈՐ-ԲԱՅԱԶԷՏԻՑ հետևեալը։ «Քաղաքային դեպուտատ պ. Աֆրիկեանի հսկողութեամբ զինուորական առանի գործունէութիւնը կանոնաւոր կերպով շարունակվում է և շուտով սկսելու է Նոր-Բայազէտ գաւառի երկրորդ կարգի զինուորակոչի վիճակահանութիւնը»։

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԹԻՒՐՔԻԱՅԻՑ ԵՒ ԹԻՒՐՔԱՑ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻՑ

—

Կ. Պօլսից մեզ ուղարկված է հետևեալը, գեր. Ազարեանի վերաբերմամբ, որը և շտապում ենք տպագրել. «Հռովմէական հայերի պատրիարք Ազարեան թագրիր ղրկած է Բ. Դուռը թէ երբ հայերէն կաթօլիկութիւն ընդունողներ լինին, անոնց անուններն հայերի արձանագրութեան տոմարէն զատելու համար դժուարութիւններ կը հանուին և ըստ առաջնոյն հայ մուխթարների ձեռքով կը պահանջուին արքունի տուրքերն. նոյնպէս հայերի կողմէն դժուարութիւններ կը յարուցուին հայ-կաթօլիկների դէմ իրենց եկեղեցիների և գերեզմանատուների հաստատմանն համար։ Ներքին գործերի նախարարութիւնն այդ թագրիրին համեմատ հրահանգ ղրկեր է Փոքր-Ասիայի բոլոր գաւառներն, որ եթէ հայերէն կաթօլիկութիւն ընդունողներ լինին, թոյլ չը տրուի որ այդ կարգի դժուարութիւններ հանուին իրենց դէմ և հարկ եղած դիւրութիւններն տրուին իրենց»։

Եւրօպական զանազան ընկերութիւնների ձեռքով Փոքր-Ասիայում շինվելի երկաթուղիների վերաբերմամբ արտասահմանի հայ լրագիրներից քաղում ենք հետևեալ տեղեկութիւնները։ «Ալմանիացի դրամատէրների ներկայացուցիչ պ. Քաուլա որ Նիկոմիդիա-Էնկիւրի երկաթուղու շինութեան մենաշնորհն ստացած է, մի անգլիացի ընկերութեան հետ պայմանագիր կնքած է այժմ այդ երկաթուղու շինութեանն համար։ Շինութիւնները պիտի սկսին վեց ամիսէն յետոյ։ Հայդար փաշա-Նիկոմիդիայի երկաթուղու գիծը բանեցնող պ.պ. Ալդ և Սիֆելտէր ընկերութիւնը առարկելով թէ ութ տարի առաջ իրեն հետ կնքուած պայմանագրին համեմատ՝ Նիկոմիդիա-Էնկիւրիի երկաթուղու շինութեան համար նախապատուութեան իրաւունքը իրեն տրուած է և բողոքելով այդ իրաւունքին Տեօյչ պանքի և ընկերութեան յանձնուելուն դէմ, 140,000 Օսմանեան ոսկի տուգանք կը պահանջէ Օսմանեան կառավարութենէն։

Անգլիացի դրամատէրների մի խմբի կողմէն պ. Պէրնար Մայիմըն՝ Լօնտօնէն հեռագրած է Բ. Դրան թէ կը փափաքին Էնկիւրիէն մինչև Պաղտատ մի երկաթուղի շինելու արտօնութիւնն ստանալ։»

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

—Փարիզից գրում են, որ անգլօ-իտալական դաշնադրութիւնը լաւ տպաւորութիւն չէ արել այնտեղ, և կառավարչական շրջաններում համոզված են, որ այդ բանը աւելի կը լարէ Ֆրանսիայի և Իտալիայի յարաբերութիւնները։

—Աւստրիական ռէյխսրատին ներկայացրած օրինագիծը՝ երկրի զինուորական ոյժը աւելի մեծացնելու համար՝ ինչպէս երևում է վերջին տեղեկութիւններից, կընդունվի համարեա առանց փոփոխութիւնների։

—Ֆրանսիական կառավարութիւնը որոշել է նպաստ տալ արտասահմանում գտնվող իտալական նուիրականութիւններին և կաթօլիկ դպրոցներին։ Այդպիսի նպաստ տալը Վատիկանի իշխանութեան տակ գտնվող հիմնարկութիւններին, իտալական մինիստր Կրիսպի մերժել էր։ Այժմ այդպիսի դրամական օգնութիւն տալը յանձն է առնում Ֆրանսիան, և այդ մասին մեծ գովասանքով են խօսում գերմանական կաթօլիկ և կղերական օրգանները։

—Բէլգրադից հեռագրում են, որ Միլան թագաւորի և Գարաշանինի մէջ դժուար թէ համաձայնութիւն կայանայ, քանի որ նոցա յարաբերութիւնների լարվելու պատճառները շատ մեծ են։

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

Կ. Պօլսի «Արևելք» լրագրի մէջ կարդում ենք հետևեալը։ «Պատրիարքական Գեր. փոխանորդ հայրը տեղեկանալով որ Բաղէշցի երկու աղջիկներ մայրաքաղաքս եկած են և առնական հագուստ կրելով շէնքերու մէջ կաշխատին, մին իբր որբ քոյրերու և եղբարց, իսկ միւսն իբր որբ եղբօրորդւոց ապրուստ հայթայթելու և իրենց վրայ ծանրացեալ պարտքն հատուցանելու համար; և թէ այս երկու աղջկունք ի Բերա խաներու մէջ կը բնակին թշուառ վիճակի մէջ, պէտք եղած քննութիւնը կատարեց և մայրաքաղաքիս եկեղեցեաց մեծագոյն մասին նամակներ ուղղելով յանձնարարեց որ յառաջիկայ կիրակի այդ դժբաղդներու համար դրամական նպաստ հաւաքելով ղրկեն ի Պատրիարքարան, որպէս զի ձմեռուան ժամանումէն առաջ այդ տարաբաղդ աղջիկներ իրենց հայրենիքը ղրկուին։»

*
* *

Կիշինեվի մօտ գտնվող Կօժուշնի գիւղում նորերումս մի ռուս երիտասարդ սպանեց իր հօրը, դոհ չը լինելով նրա արած կարգադրութիւններից՝ ժառանգութիւնը բաժանելու վերաբերութեամբ։

*
* *

Որ հեռագրատները շատ անգամ ամենախայտառակ կերպով յեղաշրջում են հեռագրի միտքը և բովանդակութիւնը,—այդ գաղտնիք չէ։ Լրագիրները հաղորդում են դրա մի նոր ապացոյցը։ Նորերս Աստրախանում ապրող մի կին ստացաւ հետևեալ հեռագիրը. «Братъ умеръ, съ Θеодоромъ вмѣстѣ выѣзжаютъ. Будь покойна»։ Կարդալով հեռագիրը՝ կինը խեղճն ուշաթափվեց.... Անցան մի քանի ծանր օրեր, և դրանից յետոյ միայն պարզվեց որ սխալմունք է պատահել. հեռագրում փոխանակ գրելու «братъ у меня», գրել են «братъ умеръ»։

*
* *

Լիօնում նորերս կայացած ակցիօներական ժողովում Լեսեպս յայտնեց, որ Պանամայի ջրանցքի բացումը տեղի կունենայ 1890 թւի յուլիսին։

*
* *

Փարիզի ազգային գրադարանը՝ իր գրքերի հատորների թւի կողմից առաջինն է աշխարհում։ Նա ունի 1,900,000 հատոր գիրք։ Բրիտանական մուզէյի գրադարանը ունի 560 հազար հատոր. Պետերբուրգի հասարակաց գրադարանը—520 հազար հատոր՝ Միւնխէնի թագաւորական գրադարանը—480 հազար հատոր. Կօպէնհագէնինը—410 հազար, և Վիէննայինը—365 հազար հատոր գիրք։

*
* *

Բեռլինի գարեջրետներում երևացել է նորերս մի մարդ, որը ապրուստ է հայթայթում նրանով, որ ուտում է ապակի։ Այդ մարդը, ուրիշների ներկայութեամբ, կծում է գարեջրի բաժակները, կծելով պոկում է ապակին, լաւ ծամում է և կուլ է տալիս։

„ՄՇԱԿԻ" ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

—

ԽԱՐԿՕՎ, 19 նոյեմբերի։ Այսօր, առաւօտեան 11 ժամին, այստեղ հասաւ Կայսերական գնացքը։ Կայարանում սպասում էին բոլոր դասակարգերի ներկայացուցիչները. ուսանողների, ինստիտուտների և գիմնազիաների նուագախումբը նուագեց ազգային հիմնը։ Ազնուականութիւնից, զէմստվօյից, քաղաքից, առևտրականներից, գիւղականներից և մեշչաններից աղ ու հաց ընդունելուց յետոյ, Նոցա Կայսերական Մեծութիւնները բարեհաճեցին այցելել հիւանդանոցներում նոյեմբերի 17-ի դժբաղդութեան ժամանակ վիրա-

ւորվածներին։ Ազգաբնակութիւնը ուրախ էր Միապետին անվնաս տեսնելով։ Կայսրը զգացված խարկովի հանդիսաւոր ընդունելութիւնից, արտասանեց. «Ես երբէք չեմ մոռանայ այս ընդունելութիւնը. շնորհակալ եմ, շնորհակալ եմ»։ Ժամը 11-ին 34 րոպէին Կայսերական գնացքը, ուղեկցվելով օրհնութիւններով, «ուրայով» և «Спаси Господи, люди Твоя» հնչիւններով՝ շարժվեց դէպի Մոսկվա։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 20 հոկտեմբերի։ Հրատարակված է Բարձրագոյն հրովարտակ արտաքին գործերի մինիստրի անունով. «Ունենալով ձեր անձի մէջ մօտիկ աշխատակից և միջազգային քաղաքականութեան վերաբերեալ իմ դիտումների ճիշդ գործադրող, Ես կարողացայ համոզվել, որ ձեր եռանդուն աշխատանքները արտաքին յարաբերութիւնների գործերի ղեկավարութեան վերաբերմամբ, կատարելապէս համապատասխանում են Կայսրութեան արժանաւորութեան և շահերին»։

ԿՈՊԵՆՀԱԳԵՆ, 20 հոկտեմբերի։ Թագաւորի յոբելեանի ժամանակ այստեղ սպասում են Թագաժառանգ Ցեսարեվիչին։

ՀՌՈՄ, 20 հոկտեմբերի։ Թագաւորը ռուսաց Կայսրին հեռագիր է ուղարկել՝ վտանգից ազատվելու առիթով։ Թագաւոր Կայսրը շնորհակալութիւն յայտնեց։

ՓԱՐԻԶ, 20 սեպտեմբերի։ Սահմանադրութեան վերաքննութեան վերաբերեալ պարլամէնտական յանձնաժողովը վճռեց խօսել յօգուտ վերաքննութեան։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 21 հոկտեմբերի։ Կայսրութեան բոլոր քաղաքներից տեղեկութիւններ են ստացվում հանդիսաւոր մաղթանքներ կատարելու մասին Նորա Կայսենական Մեծութիւնների վտանգից ազատվելու պատճառով։ Եւրոպական բոլոր կենտրոնների դեսպանատների եկեղեցիներում գոհացողական մաղթանքներ կատարվեցան։ Օտար թագաւորները շնորհաւորական հեռագիրներ ուղարկեցին Թագաւոր Կայսրին։ Երէկ բերվեցան Թագաւորական գնացքի խորտակման ժամանակ վիրաւորվածները. առանձնապէս վտանգաւոր վիրաւորվածներ չը կան։ Մի քանիսներին արձակեցին իրանց ընտանիքների մօտ գնալու համար։ Սպանվածների դիակները կը բերվեն այսօր արտակարգ գնացքով։—Լրագիրները հաղորդում են, որ Պօսիէտ և Վաննովսկի մինիստրները, Չէրեվին և Ջինովիէվ գեներալները ու գնդապետ Շիրինկին թեթև հարուածներ ստացան. ամենից շատ վնասվեց Ֆլիգէլ-ադիւտանտ Շեբեմէտեվ։

ՄՕՍԿՎԱ, 21 հոկտեմբերի։ Նոցա Մեծութիւնները Օգոստափառ Երեխաներով ժամանեցին այստեղ մօտ 1 ժամին կէսօրից յետոյ։ Գնացքի գալուց դեռ շատ վաղ ժողովուրդը կանգնած էր մեծ բազմութեամբ։ Կայարանից մինչև Կրէմլ Նոցա Մեծութիւնները գնում էին բաց կառքով, Օգոստափառ երեխաները—ծածկված կառքով, անընդհատ «ուրայ»-ի և զանգահարութեան ուղեկցութեամբ։ Հոգևորականութիւնը կանգնած էր եկեղեցիների գաւիթներում։ Համբուրելով Իվէրեան Աստուածամօր պատկերը, Նոցա Մեծութիւնները եկան Չուդով վանքը, որի մօտ տեղաւորված էին համալսարանի ուսանողները և զանազան ուսումնարանների սաները, այցելեցին Արխանգելսկի և Ուսպէնսկի մայր եկեղեցիները և ոտ դնելով Կրասնօէ կրիլցօ անուանված պատշգամբի վրա, բարևեցին ժողովրդին։ 4 ժամին և 40 րոպէին Կայսերական գնացքը ճանապարհ ընկաւ դէպի Գատչինօ։

Խմբագիր-հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ՀԱՅՈՑ ԴՐԱՄԱՏԻԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲԻ

Վարչութիւնը պատիւ ունի խոնարհաբար խնդրելու պ.պ. անդամներին շնորհ բերել ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԻՆ, որը կը լինի ներկայ հոկտեմբերի 23-ին, առաւօտեան 12 ժամին, Նագորնայա փողոց պ. Եսայի փիթոեյանի տանը։ 1—1

ՄԻ ՈՒՍՈՒՑԻՉ

Որ աւարտել է Պետերբուրգի ուսուցչական ինստիտուտում և՝ մի քանի տարի կատարելագործվել է արտասահմանում ՉԱՓԱՒՈՐ ԳՆՈՎ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒՄ Է ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐ ԳԻՄՆԱԶԻԱՅԻ, ՌԷԱԼԱԿԱՆ ԵՒ ԲՈԼՈՐ ՈՒՍՈՒՄՆԱՐԱՆՆԵՐԻ ՀԱՄԱՐ։

Նա պահում է և ԳԻՇԵՐՕԹԻԿՆԵՐ (պանսիօներ և նախլէբնիկ)։

Ցանկացողները թող դիմեն Տէր-Ցակովլեանցին. Тифлисъ. Большая Ванкская улица, д. № 3. 6—7

ԱԶՔԱՑԱՒՈՎ հիւանդների ընդունելութիւնը բժշկապետ ՐԷՑԻԻ մօտ վերանորոգված է։

ՆՈՐ բնակարանը՝ Գրիբօեդովսկայա փողոց, Խարազովի տուն, № 3։

Ամեն օր առաւօտեան 9 ժամից մինչև 10 ժամ. 2—4. (շ. ե.)

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԱԲԻՍՈՂՈՄ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆՑԻ

ՌՈՒՍԵՐԷՆԻՑ-ՀԱՅԵՐԷՆ ԲԱՌԳԻՐՔ

ԱՌԱՋԻՆ ՀԱՏՈՐ

Գինն է 3 րուբլի, ճանապարհի ծախսը գնողի վրա է։

Միանուագ քանից աւելի գնողին զիջումն կը լինի։

Վաճառվում է ԲԱՅԱՌԱՊԷՍ Խիզիկէլի և ընկ. գրավաճառանոցում, Թիֆլիս, Գօլովինսկի Պրօսպէկտ, առաջին Գիմնազիայի հանդէպ։ 11—40

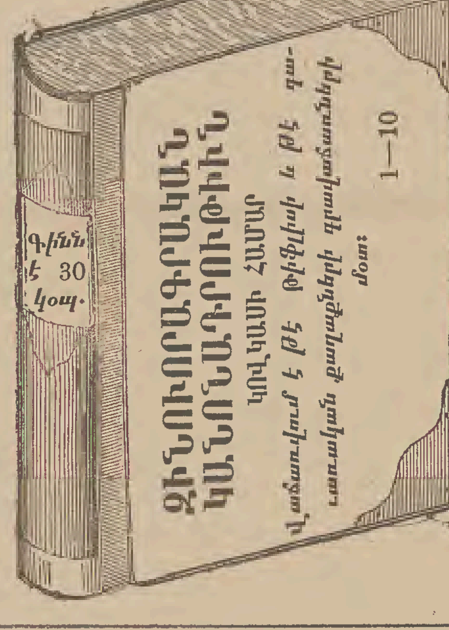

Въ редакціи газеты „МШАКЪ“ продаются слѣдующія брошюры: 1) „Экономич. Положеніе Турецкихъ Армянъ“, публич. лекція Д—ра Г. Арцруни, перев. съ арм. А. Аракелянца. Цѣна 25 к. 2) Die Oekonomische Lage der Armenier in der Türkei, ein öffentl. Vortrag von Dr. Grigor Arzruni, übersetzt von A. Amirchanjanz. Preis 25 k. 3) Die Hungersnoth in Türkisch-Armenien, ein Vortrag von Dr. Grigor Arzruni, übersetzt von Amirchanjanz. Preis 20 kop.

Иногородные, желающіе получить брошюры, благоволятъ присылать по 30 коп. почтовыми марками, за каждую брошюру.

Адресъ. Тифлисъ, Редакція „Мшакъ“, или Tiflis, Redaction „Mschak“. (Շ)

ՎԻԷՆՆԱՅԻ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ
ВѢНСКІЙ МАГАЗИНЪ

ԵՂԲ. Վ. և Ա. ԽՈՒԴԱՎԵՐԴԵԱՆՆԵՐԻ

Գօլովինսկի պրօսպէկտի վրա, Մղիվանիի տանը, առաջին կլասիկական գիմնազիայի դիմաց

ԴԷՊՕ

Մարդկանց և երեխայոց պատրաստի հագուստների։

Ստացել ենք մօտ օրերս զանազան յայտնի և նշանաւոր գործարաններից մեծ քանակութեամբ աշնանային և ձմերային ՊԱՏՐԱՍՏԻ ՀԱԳՈՒՍՏՆԵՐ ամենավերջին ձևի։ Գները՝ ամենամատչելի և ձեռնտու են։

II ՊԱՀԵՍՏԸ գտնվում է եղբ. Աբովեանների տանը № 1, 2, 3 և 4, Ալէքսանդրեան այգու դիմաց։

ԵՂԲ. Վ. և Ա. ԽՈՒԴԱՎԵՐԴԵԱՆՆԵՐ

Ներկայ տարվայ վերջերում Թիֆլիսում կը հրատարակվի

„ԴԱՇՆԱԿ“

վերնագրով բանաստեղծութիւնների, երգերի և թատրօնական կոմիկական կուպլէտների ժողովածու։ Ազնիւ թղթի վրա, մաքուր տպագրութեամբ։ Բաժանորդ գրվում են կանխապէս Գօլովինսկի պրօսպէկտի վրա, պ. պ. Քէֆիլովի և Եւանգուլովի ափիչաների կօնտորայում՝ 40 կոպէկով։ Օտարաքաղաքացիք ճանապարհածախսով կուղարկեն 50 կոպէկ հետևեալ հասցէով՝ Тифлисъ. Василію Камалянъ, Малая Грязная. 3—4

ԽԼՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԳԼԽԻ ՄԷՋ ԽՇՇՈՑ

Ինչպէ՞ս ազատվել այդ ցաւից։ Պէտք է նամակով դիմել, բացատրութիւններ պահանջելու համար, փարիզ, պ. Նիկօլսօնին, հետևեալ հասցէով. Парижъ (Франція) Nicolson, rue Drouot, Paris. 5—6

Յ Ա Յ Տ Ա Ր Ա Ր Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն Ն Ե Ր

COMPAGNIE DES MESSAGERIES MARITIMES
PAQUEBOTS-POSTE FRANÇAIS.

ՖՐԱՆՍԻԱԿԱՆ ՆԱՒԱԳՆԱՑՈՒԹԵԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆԸ

(ՄԵՍԱԺԸՐԻ ՄԱՐԻՏԻՄ)

Կանոնաւոր և ուղղակի երթևեկութիւն ՄԱՐՍԷԼԻ և ԲԱԹՈՒՄԻ մէջ և փոխադարձ

Ուրբաթ, 28 հոկտեմբերի, ԲԱԹՈՒՄԻՑ դուրս կը գնայ շոգենաւ EBRE (ԷԲՐ) նաւապետ VERNET (ՎԷՐՆԷ) մտնելով Կ. Պօլիս, Զմիւռնիա և Սիրա։

Ագէնտները՝ ԲԱԹՈՒՄՈՒՄ պ. Գ. ԷՍՍԷՆԺԷՐ, իսկ ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ ԳԷՈՐԳ ՀԵԶՈՒԲԵԱՆ ՀԵԶՈՒԲԵԱՆՑ։ 2—3

ԲԱՆԿԱՅԻՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԸ

„Ա. ՓՐԻԴՕՆՈՎ ԵՒ ԸՆԿ.“

Գնում է և վաճառում տոկոսաբեր թղթեր, փոխարկում է փողեր և ապահովագրում է I և II ներքին խաղարկութեամբ փոխառութիւնների տոմսակները ԵՕԹԱՆԱՍՈՒՆ ԵՒ ՀԻՆԳ կոպէկով։

Պ.պ. օտարաքաղաքացիներին գրասենեակը խնդրում է ուղարկել փոստի ծախսը և 15 կոպ ամեն մի անդորրագրի դրոշմաւոր մարկայի համար։ 2—3

ԿԷՕԼԷՐԵԱՆ ԾԱՂԿԱՋՈՒՐ

(ծաղկէ օ-դե-կոլօն)

Լաւ տուալէտային ջրերի ճանաչող-գնահատողների համար։

Գաւառներում ծախվում է բոլոր նշանաւոր առևտրականների մօտ. Մոսկվայում—Ր. Կէօլէրի և ընկ. մօտ. Նիկօլսկայա փողոցի վրա։ № 5. Ц. К. О. (3—3)

Z-BOUQUET-Z-ԱՆՈՒՇԱՀՈՏ ՕԾԱՆԵԼԻՔ

գործարանի Ր. ԿԷՕԼԷՐԻ ԵՒ ԸՆԿ., Մոսկվայում

Որպէս «Z» տառը վերջինն է այբբենարանում, նոյնպէս և այս նոր անուշահոտ օծանելիքի բաղադրութիւնը վերջին խօսքն է պարֆիւմէրական արուեստի մէջ։ Միացնելով իր մէջ ֆրանսիական և անգլիական ամենահռչակաւոր անուշահոտ օծանելիքների բոլոր լաւ յատկութիւնները, նա զարմանալի նուրբ և գեղեցիկ հոտ ունի, չը նայելով այն բանին, որ այդ օծանելիքը իր ամրութեամբ գերազանցում է մինչև անգամ անգլիական անուշահոտ օծանելիքին և մի և նոյն ժամանակ գործածութեան ժամանակ հոտը չէ կորցնում։

Ծախվում է գաւառներում բոլոր նշանաւոր առևտրականների մօտ. Մոսկվայում—Ր. ԿԷՕԼԷՐԻ և ԸՆԿ. մօտ, Նիկօլսկայա փողոցի վրա։ № 5. Ц. К. О. (3—3)

Дозволено цензурою, Тифлисъ 21 Октября 1888 г. Типографія Канцеляріи Главноначальствующаго Гражд. час. на Кавк., Лорисъ-Меликовск. ул. д. каз.